

О. В. Ясіновська,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

НОМИНАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$ У КОРПУСІ НОВОГО ЗАВІТУ

На матеріалі тексту Нового Завіту грецькою мовою виявлено й проаналізовано мовні засоби вираження однієї з ключових категорій християнської етики – концепту $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$.

Ключові слова: *концепт $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$, номінативне поле, Новий Завіт.*

На материале текста Нового Завета на греческом языке определены и проанализированы языковые средства выражения одной из ключевых категорий христианской этики – концепта $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$.

Ключевые слова: *концепт $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$, номинативное поле, Новый Завет.*

Basing on the New Testament text in Greek language, this article deals with the linguistic means of expression of the key category of Christian ethics, the concept $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$.

Keywords: *concept $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$, nominative field, New Testament.*

Одним із положень у ділянці концептуального аналізу, щодо якого представники різних підходів у сучасних лінгвокогнітивних студіях дійшли консенсусу, є думка про те, що концепти як ментальні одиниці можна описати тільки завдяки аналізу їх мовної об'єктивації. Ця теза обґрунтовується кількома аргументами, найважливішими з-поміж яких є такі: 1) мова – природна й основна форма функціонування концептів [7, с. 11], хоч і кодує їх частково й вибірково [14, с. 11]; 2) мова дає найкращий доступ до ключових концептів як своєрідних «квантів знання» [5, с. 9]; 3) у мові закріплено найважливіші для мовно-культурної спільноти концепти [6, с. 6].

Сьогодні враховується, що концепт можуть представляти найрізноманітніші мовні засоби: лексеми, їх парадигматичні та синтагматичні зв'язки (синонімічні й антонімічні ряди, родо-видові структури, словотвірне гніздо, контекстна сполучуваність), етимологія, метафорика, мовні шаблони, фразеологізми, вільні словосполучення, синтаксичні концепти, паремійний фонд, тексти та їх сукупності тощо (Н. Арутюнова, С. Воркачов, В. Карасик, М. Піменова, З. Попова, Й. Стернін, О. Кубрякова та ін.). При цьому вважається, що для адекватної реконструкції концептів необхідно вивчати весь «мовний корпус» їх репрезентантів [3, с. 9], іншими словами, всі доступні для спостереження вербальні засоби фіксації концептів, кожен з яких розкриває якусь його окрему грань, і тільки зіставивши їх можна виявити зміст концепту як одиниці мислення. Сукупність усіх мовних засобів об'єктивації концепту формує його «номінативне поле», яке, на відміну від традиційних структурних групувань у системі мови (як напр., синонімічний ряд, лексико-семантична група, лексико-семантичне поле, асоціативне поле та ін.), має комплексний характер, оскільки включає до свого складу різноманітні мовні одиниці, в тому числі їх різноманітні групування [4, с. 66–77].

У центрі нашої уваги – номінативне поле концепту $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$, який представляє одну з констант морально-етичної (МЕ) системи християнства – антицинічності заздрості у прецедентних текстах цієї культури. Предмет вивчення – комплекс мовних засобів об'єктивації концепту у книгах Нового Завіту (НЗ). Джерельною базою дослідження стало критичне видання грецького тексту НЗ, опубліковане Німецьким біблійним товариством [21], звернення до якого вмотивовано наявним тут ґрунтовним науковим апаратом, що відображає «широкий спектр відомостей на підставі мінувальних та інших грецьких рукописів» [18, с. 148]. Завдання статті полягає у виявленні всього набору засобів вербалізації концепту $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$ у новозавітних книгах, встановленні комунікативної релевантності аналізованого концепту та з'ясуванні способів його репрезентації авторами НЗ. Під таким кутом зору дослідження концепту $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$ не проводилося, чим і зумовлена актуальність даної розвідки.

Концепт $\Phi\Theta\Omega\text{Ν}\Sigma$, представляючи понятійну ділянку «заздрісне ставлення до благополуччя інших», належить до центральних категорій християнської етики, де вважається одним із основних порушень Божого закону «Бог є любов» (у Святому Письмі заздрість виступає антитезою до настанов «любити ближніх», «любити ворогів», «не бажати чужого добра»). При цьому заздрості в НЗ майже не приділяється спеціальної уваги. У прецедентних текстах християнської культури вона розглядається головню в контексті інших гріхів (зокр., включена до більшості їх переліків, напр.: Рим.1:29, 13:13, 2Кор.12:20, Гал.5:20, Мр.7:21-23), при цьому згадується майже в усіх книгах НЗ. Звернемось до репрезентантів заздрості детальніше.

Аналізований концепт у книгах НЗ найчастіше вербалізується одиницями лексико-семантичного рівня, представлених різними частинами мови. До них належить передусім іменник $\phi\theta\nu\acute{o}\varsigma$ «заздрість, ревності, недобррозичливість» та пов'язане з ним дієслово $\phi\theta\nu\acute{\epsilon}\omega$ «бути заздрісним, заздрити, виявляти злу волю, противитись комусь» [20, с. 638], яке в аналізованому новозавітному тексті представлене дієприслівником $\phi\theta\nu\omicron\nu\acute{\nu}\tau\epsilon\varsigma$. Напр.: (1) ἦδει γὰρ ὅτι διὰ $\phi\theta\nu\acute{o}\nu$ παρέδοκαν αὐτόν [οἱ ἀρχιερεῖς] (Мт.27:18); (2) εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγαίνουσι λόγοις, τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεως καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται $\phi\theta\nu\acute{o}\nu$, ἔρις, βλασφημίαι... (1Тим.6:3–5); (3) μὴ γινώμεθα κενόδοξοι... ἀλλήλοισ $\phi\theta\nu\omicron\nu\acute{\nu}\tau\epsilon\varsigma$ (Гал. 5:26) та ін. Подібні значення згадані лексеми мали й у давньогрецькій мові класичної доби, де $\phi\theta\nu\acute{o}\nu$ використовувався у значенні «зла воля (злість), яку відчуювають щодо доброго поводження інших», відповідно дієслово $\phi\theta\nu\acute{\epsilon}\omega$ у класичний період означало «носити злу волю» [16, с. 1668], див. також [19, с. 557].

Істотно зауважити, що лексема $\phi\theta\nu\acute{o}\nu$ є етимологічно та морфологічно неоднозначною. На думку Г. Фріска, вона може мати два членування: $\phi\theta\nu\acute{o}\nu$ -ος від дієслова * $\phi\theta\epsilon\nu$ - (звідки $\phi\theta\nu\acute{\epsilon}\omega$), утворене за аналогією до

χτόν-ος, πόν-ος, або φθ-όνος з суфіксом -v- від нульового ступеню, яке утворене подібно до χλ-όνος, τρ-όνος. У першому випадку значенням лексеми φθόνος Г. Фріск, спираючись на реконструкцію Т. Бенфея (виводить φθόν- від авестійського *ayžo.nvamtnt* «те, що зменшується» [11, с. 181]), вважає «зменшення, скорочення, пониження». У другому – услід за Ф. Купером [15, с. 65] – припускає можливість спорідених зв'язків φθόνος з литовськими *gendù, gèstì* «гинути, зазнавати шкоди», які, у свою чергу, походять з *ged-ti, інд.-євр. *g^hedh-* [13, с. 1016].

Інша група однокомпонентних одиниць-номінантів аналізованої понятійної ділянки пов'язана з багатозначними лексемами, які відображають зміст концепту тільки одним зі своїх значень. Ними є іменник ζήλος «заздрість, ревності, образа» [20, с. 255] та споріднені з ним дієслова ζηλώω, одним зі значень якого є «заздрити, ревнувати» [20, с. 255], і παραζηλώω «робити ревним, спричинити заздрість» [20, с. 463]. Напр.: (4) ὁπου γάρ ἐν ὑμῖν ζήλος καὶ ἔρις, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε (1Кор.3:3); (5)...ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν (Як. 4:2); (6) Εγὼ παραζελώσω ὑμᾶς (Рим. 10:19; 11:14); (7) εἰ δὲ ζήλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθίαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν... (Як.3:14).

У НЗ лексеми ζήλος і ζηλώω використовуються також у етично-позитивному сенсі: ζήλος позначає «пристрасність, старанність, ентузіазм» [20, с. 255], ζηλώω функціонує у значенні «добиватись чогось» [20, с. 255]. Згадані мовні одиниці були неоднозначними й у давньогрецькій мові. Зокрема, іменник ζήλος, згідно з Г. Фріском, починаючи від Гесіода (VIII-VII ст. до н.е.) означав «завзяття, змагальність, ревності, заздрості, захоплення» [13, с. 612]. Ще різноманітніші значення ζήλος фіксує словник Дж. Ліддела і Р. Скотта, пор.: 1) палке суперництво (ревне наслідування), змагання, ревності, благородна пристрасть (протилежне до φθόνος); 2) об'єкт ревності чи щастя, блаженства, честі, слави; 3) екстравагантність (про стиль ранньовізантійських оракулів) [16, с. 634]. У такому, етично-позитивному, сенсі у прецедентних текстах християнства вживаються й інші лексеми з коренем ζηλ-: дієслово ζηλεύω «бути старанним», прикметник ζηλωτής «ревний, старанний, палкий прихильник, ревнісний сповідник, ревнитель, ентузіаст чогось» [20, с. 255]. Ще однією етимологічно спорідненою лексемою зі згаданими в тексті НЗ є особова ім'я Ζηλωτής.

Зауважимо при цьому, що в новозавітному коїне представлено тільки незначну частку похідних від φθόνος і ζήλος лексем з-поміж тих, які функціонували в давньогрецькій мові, починаючи від архаїчного періоду. Свідченням цього є їхні словотвірні гнізда: φθονερία, φθονερο-ποιός, φθονερός, φθονέω, φθονησις, φθονητέον, φθονητικός, φθονητός [16, с. 1669]; ζηλαῖος (ζήλος), ζηλευτής (ζηλωτής), ζηλεύω (ζηλώω), ζηλέω (ζηλοτυπέω), ζήλη, ζηλημοσύνη, ζηλήμων, ζηλοδοτήρ, ζηλομάνης, ζηλοσύνη, ζηλοτύπεω, ζηλοτύπια, ζηλοτύπος, ζηλώω, ζήλωμα, ζήλωσις, ζηλωτέος, ζηλωτής, ζηλωτικός, ζηλωτός [16, с. 634–635].

Окрім лексем, номінантами аналізованого концепту є ідіоми χολήν πικρίας «гірка жовч» та ὄφθαλμὸς πονηρός «погане око». Напр.: (8) ἢ ὁ ὄφθαλμὸς σου πονηρός ἐστὶν ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι (Мт.20:15); (9) ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, порνεῖται, κλοπαί, φόνοι, μοιχεῖαι, πλεονεξίαι, πονηρία, δόλος, ἀδελγεία, ὄφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον (Мк. 3:14); (10) μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ κυρίου, εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοὶ ἢ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου, εἰς γὰρ χολήν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα (Дії. 8:23). У новозавітних текстах згадані фразеологічні одиниці виконують номінативну функцію (як це загалом прикметно фразеологізмам), до певної міри дублюючи значення, виражені лексемами φθόνος і ζήλος. Такої думки дотримується Р. Тренч, вважаючи ὄφθαλμὸς πονηρός синонімом лексеми φθόνος [див. 23: 89]. До синонімів останньої обидві ідіоми зараховують також Дж. Лав та Е. Ніда [17].

Подібну синонімічність лексичних і фразеологічних засобів у мовознавстві прийнято пояснювати їх функціональною еквівалентністю. Однак вважаємо, що, передаючи разом із лексемами одне поняття, ідіоми χολήν πικρίας та ὄφθαλμὸς πονηρός тільки частково перетинаються зі своїми однокомпонентними відповідниками – іменниками φθόνος і ζήλος, оскільки мають інший обсяг інформації. По-перше, вони більш деталізовано фрагментують те явище дійсності, яке позначають: ὄφθαλμὸς πονηρός не просто вказує на заздрість як на один із гріхів, але також акцентує на зоровому способі сприйняття, що найчастіше спричиняє виникнення цієї емоції (хтось бачить щось, що викликає в нього заздрість). Те саме стосується ідіоми χολήν πικρίας. Окрім власне вказівки на емоцію заздрості, вона підкреслює некомпотність стану людини, яка її переживає. По-друге, ідіоми наділені експресивністю, що виявляється в наявності в них модального і/або оцінного компоненту. Аналізованим фразеологічним одиницям прикметна емоційна оцінка, яка за своїм типом є антропоцентричною – реалії оцінюються з позицій *homo sapiens*; при цьому обидві ідіоми утворюються за однією моделлю: *атрибут (оцінка) + опорне слово (соматизм)*. Вербалізація емоційно-оцінного компонента відбувається в них за допомогою якісних прикметників πονηρός «поганий» та πικρός «гіркий». По-третє, ідіоми збагачують концепт образними компонентами. Це зумовлено тим, що процес «ідіомотворення», порівняно з творенням лексичних одиниць, є особливим типом номінації, який засадничо скерований на утворення вторинних значень. Основними процесами тут виступають такі когнітивні операції, як метафоризація (полягає у взаємодії двох різних понятійних сфер на підставі подібності компонентів, завдяки чому ідея, що метафоризується, наділяється новими уявленнями та асоціативними зв'язками), метонімізація, куди зараховують і синекдоху (виконується в межах однієї понятійної структури) і ґрунтується на суміжності компонентів) та символізація, в тропічну основу якої вміщено символи чи еталони, які, за В. Телією, радше варто було б назвати «квазі-символами і квазіеталонами», оскільки вони, «будучи залученими до ситуації, описуваної буквальною значенням, грають ніби дві ролі – становлять і реальне позначуване, й «ім'я», що заміщує реальність» [8, с. 92]. У межах когнітивної лінгвістики згадані процеси вважаються взаємопов'язаними [2, с. 253]. Зокрема, метафора й метонімія пов'язуються на підставі механізму перенесення значення; подібність же символу з метафорою та метонімією вбачають у транспозиції імені прямого значення, в перенесенні властивостей вихідного значення

на похідне, в єдності механізмів перенесення – «за подібністю і за суміжністю» і мотивованості переносних значень різними видами метафоричних і метонімічних асоціацій [9, с. 51].

З низкою ментальних операцій пов'язані й ідіоми ὀφθαλμὸς πορευός та χολῆν πικρίας. Обидві виникають на основі метонімії – використовують асоціацію суміжності (пов'язуються фізична й емоційна сфери людини) та здійснюються в межах однієї понятійної структури (концептосфери людини). При цьому до процесу метонімізації залучаються два концепти – частини тіла людини та психічні стани людини, які поєднуються в результаті концептуальної інтеграції (т.зв. розумове «змішування», «зв'язування» (mental blending) [24]). Дані ідіоми базуються на візуальних образах, які виникають завдяки знанням про зовнішній вигляд людини, а саме – про відображення емоційних станів на її обличчі. Їх виокремленню сприяють опорні компоненти ідіом – соматизми *жовч* і *око*. Зокрема, в основі ὀφθαλμὸς πορευός міститься знання про специфічний погляд заздрісної людини та про зовнішній вигляд самого органу зору. У свою чергу χολῆν πικρίας викликає передусім візуальний образ людини-заздрісника, яка має специфічний, жовтаво-зелений, колір обличчя, що підтримувалося анатомічними відомостями греків про колір жовчі, з якою від найдавнішого часу асоціювали заздрість, а також про фізіологічну реакцію організму людини, яка полягала у зміні забарвлення її обличчя внаслідок дії згаданої секреції. Загалом образність аналізованих фразеологічних одиниць для ранньохристиянських авторів у період створення новозавітних текстів не була «затемненою». Вжиті у відповідних контекстах соматизми *око* та *жовч*, що є опорними компонентами аналізованих ідіом, мали відповідне символічне значення ще в античності.

До номінацій смертного гріха заздрість зараховуємо також словосполучення ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν «*пожадливість очей*»: (11) ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν (Йо.2:16). Аналіз семного складу даного сполучення слів дозволяє виявити такі ознаки: 'спосіб (канал) надходження інформації', що власне й зумовлює виникнення заздрості (хтось бачить щось, що викликає в нього заздрість), 'специфічність погляду заздрісної людини', а також прикметну рису заздрісників – 'пристрасть', а точніше – 'пристрасне бажання мати щось, чого заздрісник не має'.

Більш абстрактними репрезентантами аналізованого концепту у грецьких новозавітних текстах, вираженими лексемами і сполученнями слів, є іменники πονηρία «*злість*» (Мр.7:22), ἡδονή «*задоволення, насолода*» (Як. 4:2), κακία «*зло*» (Дії 8:23), ἐπιθυμία «*пожадання*» (Рим.13:14), а також словосполучення ἔργα τοῦ σκότους «*вчинки темряви*» (Рим.13:13) та ἔργα τοῦ σαρκὸς «*вчинки тіла*» (Гал.5:21). Напр.: (12) ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ἐνδυσώμεθα [δὲ] τὰ ὄπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσηχμόνως περιπατήσωμεν, μὴ κόμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας (Рм.13:12–14), див. (9), (10), (14). Згадані одиниці хоч і не вказують на концептуальний простір заздрості прямо, однак є по-своєму інформативними в плані виокремлення концептуальних ознак аналізованого концепту, зокрема дозволяють встановити його спільні риси з іншими концептами новозавітного МЕ поля. Такі мовні засоби виступають загальними назвами також і для інших гріхів, представляючи їх на категорійному рівні.

Як і деякі інші емоційні концепти, заздрість належить до міжособистісної сфери людського існування, яка неминуче передбачає соціальний контекст – наявність щонайменше двох осіб. У грецьких новозавітних текстах відсутні спеціальні назви для осіб, які опановані заздрістю, або тих, хто її викликає, хоч у класичній грецькій мові вони були поширеними [16, с. 634–635, 1669]. Заздрісників у НЗ називають парафразами διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας «*ті, які зруйнували собі думку і позбавили себе правди*» (1Тим.6:5), οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες «*які так роблять*» (Рим.1:29; Гал.5:20). Разом з іншими грішниками їх іменують також лексемами ἀνόητοι «*нерозсудні*», ἀπειθεῖς «*непокірні*», πλανώμενοι «*збаламучені*», στυγητοὶ «*бридкі*» (Тит 3:3), ὑποκριτὰ «*лицеміри*» (Мт.7:5). Напр.: (13) Ἦμεν γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους (Тит 3:3), див. також (14).

Одиницями вищого рівня, які представляють у текстовому просторі НЗ аналізований концепт, є висловлення, які охоплюють декілька віршів НЗ (Мт.7:3–5, 27:11–18; Мр.10:36–41; Мр.15:1–10; Л.22:21–24). У таких одиницях мови гріх заздрості об'єктивується контекстуально.

Аналізованому концептові у текстах НЗ прикметна також жанрова своєрідність – він репрезентується у притчах, які, хоч і включені до складу Євангелій, становлять окремий релігійний жанр, іншими словами, є своєрідними «текстами в тексті», які, згідно з Отцями Церкви та сучасними біблістами (К. Бломберг, Р. Джонстон, П. Фібіг, В. Остерлі, Г. Руйс, М. Буше, Й. Клаук, Ч. Карлстон), в алегоричній формі розкривають важливі аспекти християнського вчення [зокр. 1, с. 74]. У такій формі понятійна сфера заздрості представлена у притчах про блудного сина (Лк. 15:25–32) та про виноградарів (Мт. 20:1–16). Зокрема, у першій алегорії йдеться про повернення до рідного дому сина, який, ведучи розпутне життя, розтратив весь належний йому спадок, однак, повернувшись до рідного дому, був прощений і сердечно прийнятий батьком, усупереч обуренню старшого брата. Алегорично під старшим братом розуміються заздрісно налаштовані до Христа юдеї, які, глибоко зневажаючи грішників, обурювались, що Христос спілкується з ними й допомагає їм стати на істинний шлях. Загалом дана алегорична розповідь, як і притча про виноградарів, дозволяє виокремити у складі аналізованого концепту ряд семантико-понятійних компонентів (їх розкриття є предметом іншої розвідки автора), які сприяють виявленню глибинних когнітивних структур аналізованого концепту, і, окрім того, свідчить про особливості функціонування МЕ концептів у текстовому просторі НЗ.

Важливим параметром аналізу концепту є врахування частотності його мовних репрезентацій у тексті (т.зв. рекурентність концепту). З цієї точки зору, найбільш репрезентативними одиницями даного номінативного поля є мовні засоби лексико-семантичного рівня: ζῆλος у значенні «*заздрість, ревності, образа*» вжи-

вається в новозавітних текстах християнства 8 разів, ζῆλος – 4, παραζήλω – 4, φθόνος – 9, φθονέω – 1. Незначними в кількісному відношенні є ідіоми та словосполучення: ὀφθαλμὸς πονηρός трапляється в НЗ двічі, χολήν πικρίας та ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν по одному разові. Що ж до одиниць вищого рівня – окремих речень та їх сукупностей, то згадані мовні засоби репрезентують аналізований концепт у НЗ загалом у 5 контекстах. Про жанрову своєрідність представлення концепту ΦΘΟΝΟΣ свідчить його репрезентація у двох притчах. Якщо звернутися до конкретних авторів, то найчастіше МЕ категорія заздрість згадується у Посланнях апостола Павла – загалом 11 уживань. Лука використовує мовні одиниці на позначення аналізованого концепту 6 разів, Матвій – 5, Марко – 4, Яків – 4, Іван – 1, Петро – 1. Виняток становить Послання Юди, в якому згаданана понятійна ділянка взагалі не представлена.

Як видно, найуживанішими номінаціями концепту ΦΘΟΝΟΣ у корпусі НЗ є лексеми ζῆλος і φθόνος. У словниках НЗ згадані одиниці наводяться як відповідники [12, с. 58], хоч і не вважаються абсолютними синонімами [23, с. 86–90; 22, с. 529]. Вагомим аргументом для цього служить відмінність їх значень. Якщо φθόνος в усіх випадках вживання в НЗ має, як уже зазначалося, виключно негативне забарвлення – «заздрість, ревності, недобррозичливість», то ζῆλος використовується як у поганому етичному сенсі – «заздрість, ревності, образа» (Ді.5:17, Рим.13:13; Гал.5:20; Як. 3:14), так і в позитивному значенні – «пристрасність, старанність, ентузіазм» (напр., Ів.2:17; Рим.10:2; 2 Кор. 9:2). Іншим свідченням розрізнення авторами НЗ лексем ζῆλος і φθόνος є їх розміщення в одному контексті, пор.: (14) φανερά δέ ἐστὶν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἀτινά ἐστὶν πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακία, ἐχθραὶ, ἔρις, **ζῆλος**, θυμοί, ἐριθία, διχостаσία, αἵρέσεις, **φθόνοι**, μέθαι, κῶμι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς προεῖπον ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσسونτες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν (Гал.5:19-21).

Таке використання згаданих лексем, за нашими спостереженнями, прикметне не тільки авторам НЗ, а й античним письменникам (напр., Арістотелю, Платону, Плутархові, Демокріту) та ранньохристиянським ексегетам (зокр., Климентів Римському, Кипріяну Картагенському та ін.). Так, їх послідовно розрізняв Арістотель, згідно з яким ζῆλος означає «прагнення мати те, чим володіє інша людина, й не передбачає тамування злої заздрості до неї через те, що вона це має», тоді як значенням φθόνος є «прагнення позбавити людину жаданої речі з метою заволодіти нею» («Риторика»); див. також приклади використання згаданих лексем Платоном: ὀργήν καὶ φόβον καὶ πόθον καὶ θρήνον καὶ ἔρωτα καὶ **ζῆλον καὶ φθόνον** καὶ ὄσατοιαῦτα, ἅρ' οὐκ αὐτῆς τῆς ψυχῆς τίθεσθαι ταύτας λύπας τινάς («Філеб»), Демокрітом: ὑστέρω δὲ χρόνῳ Ἑλληνικῆς πολέμου καταστάτος **διὰ ζῆλον τῶν γεγενημένων καὶ φθόνον τῶν πεπραγμένων...** («Лісії»). Вияснює відмінність згаданих одиниць і Кипріяну Картагенський у своєму творі De zelo et livore («Про ревності і заздрість»).

Ядром аналізованого номінативного поля з огляду на однозначність і частотність використання в новозавітних текстах вважаємо іменник φθόνος, в якому найповніше представлено найважливіші когнітивно зумовлені ознаки, що відображають у свідомості авторів НЗ гріховний стан заздрості.

Підсумовуючи дослідження засобів вербалізації концепту ΦΘΟΝΟΣ, зауважимо, що він має доволі значне вербальне представлення у новозавітних текстах – згадується майже в усіх книгах цієї частини Біблії – Євангеліях, Діях, Посланнях (за винятком Послання Юди), в яких об'єктивується різнорівневими однокомпонентними й багатокомпонентними мовними одиницями прямої і непрямої номінації. Аналізованому концептові, окрім того, прикметна жанрова своєрідність – ΦΘΟΝΟΣ репрезентується у притчах. З-поміж авторів НЗ найбільше уваги згаданій концептуальній ділянці приділяє апостол Павло, що закономірно з огляду на значне місце, яке в його творах відводиться МЕ проблематиці. У цілому значна й різнобічна вербальна представленість аналізованого концепту в прецедентних текстах християнського дискурсу свідчить про його вагоме місце на шкалі цінностей даної культури.

У плані подальшого дослідження мовної об'єктивації концептосфери заздрість у прецедентних текстах християнського дискурсу перспективним видається вивчення своєрідності засобів і способів номінації цього концепту в перекладах канонічних текстів НЗ на інші мови, зокрема на українську.

Література:

1. Бломберг К. Интерпретация притчей. – М. : Библ. ин-т ап. Андрея, 2005. – 380 с.
2. Миллер Дж. Образы и модели, уподобления и метафоры / Дж. Миллер // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 236–283.
3. Пименова М. В. Предисловие / Введение в когнитивную лингвистику / Под ред. М. В. Пименовой. – Вып. 4. – Кемерово, 2004. – 208 с.
4. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314 с.
5. Радзівська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – соціум – культура – мовна особистість / Т. В. Радзівська. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2010. – 491 с.
6. Серебренников Б. А. Введение // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / Б. А. Серебренников, Е. С. Кубрякова и др. – М. : Наука, 1988. – С. 3–7.
7. Степанов Ю. С. Краткая справка о системе взглядов // Философия языка: в границах и вне границ / Ю. Степанов, Ю. Сватко, М. Серрио. – Харьков : Око, 1999. – С. 8–13.
8. Телия В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
9. Шелестюк Е. В. Символ versus троп: сравнительный анализ семантики / Е. В. Шелестюк // Филологические науки. – 2001. – № 6. – С. 50–58.
10. Bauer W. A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature. – 3rd ed. – Chicago; London : University of Chicago Press, 2000. – 900 p.

11. Benfey Th. Griechisches Würzellexicon. – Berlin, 1839. – Bd. 1. – XVII + 686 p.
12. Berry G.R. A dictionary of New Testament Greek synonyms, with indexes to Bauer's Greek-English Lexicon and Brown's Dictionary of New Testament Theology. – Grand Rapids : Zondervan Publ. House, 1979. – 95 p.
13. Frisk H. Griechisches Etymologisches Wörterbuch. – Heidelberg : Carl Winter, 1960-1972. – Vol. 1-3.
14. Keesing R.M. Radical cultural difference: Antropology's myth? // Language contact and language conflict / Ed. by M. Püts. – Amsterdam; Philadelphia, 1994. – P. 3–23.
15. Kuiper F.B.J. Die indogermanische Nasalpräsentia. – Amsterdam, 1937.
16. Liddell H.G., Scott R. Greek-English Lexicon, 7th ed. – Oxford, 1890. – 1774 p.
17. Louw J.P., Nida E.A. Greek-English Lexicon of the New Testament based on semantic Domains / J. Louw, E. Nida. – 2nd ed. – Vol. 1. – New York : United Bible Societies, 1988.
18. Metzger B.M. History of Editing the Greek New Testament // Proceedings of the American Philosophical Society. – 1986. – CXXX. – P. 148–158.
19. The New International Dictionary Of New Testament Theology / Ed. by L. Coenen, E. Beyreuther, H. Bietenhard (2 ed.). – Vol. 1. – Grand Rapids : Zondervan Pub. House, 1983.
20. Popowski R., ks. Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu / R. Popowski. – Warszawa: Vocatio, 1995. – 938 s.
21. The Greek New Testament, edited by K. Aland, M. Black, C. Martini, B. Metzger (Nestle-Aland 27th Edition of the Greek New Testament). – Stuttgart, 1993. – 918 p.
22. The Anchor Bible Dictionary / Ed. D. N. Freedman. – Vol. 2. – New York-London-Toronto-Sydney-Auckland, 1992. – P. 528–532.
23. Trench R.Ch. Synonyms of the New Testament / R. Trench. – 9 th ed. – London : Macmillan, 1880. – xxx + 400 p.
24. Fauconnier G., Turner M. Conceptual Integration Networks // Cognitive Science. – 1998. – Vol. 22. – Issue 2. – P. 133–187.